

M. Vasylieva-Khalatnykova, PhD, Lecturer
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ACTIVATION OF COGNITIVE ACTIVITY OF STUDENTS OF SOCIOMETRIC PROFESSIONS

In the article the features of cognitive activity of students of sociometric professions with "active lectures". By "active lectures" were classified as: visual lecture; Lecture problem; Lecture Press Conference; Lecture-together; lecture provocation; Lecture consultation; lecture-conversation; lecture-dialogue; Lecture-discussion; Lecture-debate; Lecture-Seminar; guided lecture. Use "active lectures" can not only greatly "advanced" in mastering the profession, but also to promote multilateralism personal development of both students and lecturers.

Keywords: cognitive activity, the student sociometric profession, active lectures, visual lecture, problem lecture, lecture, press conference, lecture-together, lecture provocation lecture consultation, lecture-discussion, lecture-dialogue, lecture-discussion, lecture, debate, lecture, seminar, lecture controlled.

М. Васильєва-Халатникова, канд. пед. наук, асистент.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ СОЦИОМЕТРИЧЕСКИХ ПРОФЕССИЙ

Раскрыты особенности активизации познавательной деятельности студентов социометрических профессий с помощью "активных лекций". К "активным лекциям" были отнесены: визуальная лекция; проблемная лекция; лекция-пресс-конференция; "лекция-вдвоем"; лекция-провокация; лекция-консультация; лекция-беседа; лекция-диалог; лекция-дискуссия; лекция-диспут; лекция-семинар; управляемая лекция. Использование "активных лекций" позволяет не только значительно "продвинуться" в овладении профессией, но и способствовать многостороннему развитию личности как студентов, так и преподавателя.

Ключевые слова: познавательная деятельность, студент социометрической профессии, активные лекции, визуальная лекция, проблемная лекция, лекция-пресс-конференция, "лекция-вдвоем", лекция-провокация, лекция-консультация, лекция-беседа, лекция-диалог, лекция-дискуссия, лекция-диспут, лекция-семинар, управляемая лекция.

Відомості про автора

Васильєва-Халатникова Марина Олександрівна – Україна, м. Київ, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри соціальної реабілітації і соціальної педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: marina_vasileva_@mail.ru.

Васильєва-Халатникова Марина Александровна – Україна, г. Киев, кандидат педагогических наук, асистент кафедри соціальної реабілітації і соціальної педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Контактная информация: marina_vasileva_@mail.ru.

Vasylieva-Khalatnykova Marina Olexandrivna – Ukraine, Kyiv, Ph. D., Lecturer of Department of Social Rehabilitation and Social Pedagogy of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact information: marina_vasileva_@mail.ru.

УДК: 378.14:811.11:305

О. Васильченко, канд. пед. наук,
Запорізький національний університет, Запоріжжя

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Обґрунтовано актуальність використання гендерного підходу в системі вищої освіти. Розглянуто особливості студентського віку, які полягають у засвоєнні соціальних ролей, гендерній стереотипізації завдяки існуючим цінностям, стереотипам культури та засобам масової інформації. Подано опис та застосування гендерного підходу у викладанні іноземної мови, який полягає в розробці циклу занять із використанням тренінгових методів гендерного змістового наповнення. Вибір іноземної мови як засобу формування гендерного світогляду обумовлювався широким спектром можливостей використання текстів професійної спрямованості, художньої літератури з проблем гендерної рівності.

Ключові слова: гендерний підхід, іноземна мова, тренінг, гендерний зміст, гендерні стереотипи.

Постановка проблеми. Задекларована Україною державна стратегія щодо забезпеченню гендерної рівності, нового гендерного світогляду, змін традиційних гендерних стереотипів щодо ролі чоловіка й жінки в суспільстві на ідеї їхньої самореалізації та співпраці в різних сферах суспільства [1], актуалізує питання стосовно інтеграції гендерного підходу у професійну підготовку студентів університету.

Згідно з віковим критерієм студентство належить до юнацького періоду як періоду між дитинством і дорослістю, тобто юністю. У цей час перед юнацтвом постає завдання особистісного самовизначення, відбувається засвоєння соціальних ролей [2].

Під час спілкування юнаки й дівчата засвоюють норми та цінності культури, які не завжди можуть ґрунтуватися на ідеї гендерної рівності: повага до прав іншого, рівність статей. Культура, виконуючи соціалізуючу функцію, формує не лише гендерні стереотипи, а й уявлення і упередження щодо ролі чоловіка та жінки в різних сферах життєдіяльності, які можуть заважати студентам університету в подальшому оцінити свої можливості й активізувати особистісний потенціал для

власної самореалізації, бути ефективними не лише у професійній, громадській, а й у сімейній сферах. Процес гендеризації студентів підсилюється засобами масової інформації, які доводять, що жінки й чоловіки різні, і що між ними існує нерівність, яка зумовлена їхніми відмінностями, а отже є виправданою [3].

Отже, важливим постає питання щодо знаходження нових підходів до запровадження гендерного світогляду в систему вищої освіти.

Метою статті є опис практики використання гендерного підходу під час викладання іноземної мови для студентів університету для яких іноземна мова не є професійно-орієнтованою дисципліною.

Проблемі інтеграції гендерного підходу в систему вищої педагогічної освіти присвячені праці Л. Булатової, М. Бояркіної, В. Гаврилук, Т. Говорун, Т. Голованової, Н. Грицяк Т. Дороніної, І. Іванової, В. Кравця, О. Кікінеджи, О. Кісь, О. Луценко, Л. Міщик, І. Мунтян, М. Раздвилової, О. Смоляр, Ю. Стребкової, В. Терзі, С. Харченко, С. Шакірової, Л. Штильової, Л. Черепанової, О. Цокур та ін.

Стан дослідження. Важливим для розробки завдань із запровадження гендерного підходу у процес професійної підготовки студентів виявилось дослідження групи українських учених щодо гендерних стереотипів у сімейній сфері, де автори визначили, що найбільші відмінності між представниками чоловічої й жіночої статі у питанні, хто повинен бути головою в родині, спостерігаються серед молодих людей віком 18–30 років. Таку ситуацію дослідники пояснюють тим, що кількість одружених людей у цій категорії менша, ніж серед людей іншого віку, і таким чином, переважна більшість має поверхове уявлення про реальний розподіл обов'язків у родині. Автори прийшли до висновку, що загальною тенденцією у сімейній сфері є відведення чоловіку домінуючої ролі в родині, і жінками, і чоловіками, що є підтвердженням існування гендерного стереотипу, який призводить до нерівноправних взаємовідносин між чоловіком і жінкою. Також науковці визначили, що юнаки, віком 18–20 років, виховання дитини вважають жіночим обов'язком [4].

Усе зазначене вище дозволило нам обґрунтувати можливість застосування гендерного підходу під час викладання іноземної мови (англійської). Із цією метою було розроблено *цикл занять із використанням тренінгових методів гендерного змістового наповнення*. Вибір іноземної мови як засобу формування гендерної культури був обумовлений широким спектром можливостей використання текстів професійного спрямування, нормативно-правових джерел, художньої літератури з проблем гендерної рівності, толерантності та формування взаємоповаги статей.

Виклад основних положень. Дисципліна "Іноземна мова за професійним спрямуванням" є складовою блоку університетських дисциплін для всіх неспеціальних факультетів, де англійська мова не є професійно-орієнтованою дисципліною.

У межах практичного заняття ми переважно використовували окремі фрагменти тренінгу, як самостійні інтерактивні техніки. Застосування такого інтерактивного методу, як тренінг сприяє, на нашу думку, розвитку рефлексії, самоаналізу особистості студента, зростанню відчуття впевненості у своїх можливостях, формуванню уявлення щодо власної гендерної ідентичності та гендерної ідентичності інших.

Під час впровадження низки занять з елементами тренінгових технік ми прагнули вирішити такі *завдання*: формування в майбутніх фахівців впевненості у соціальній і особистісній значущості розуміння неконфліктних способів вирішення конфліктів у майбутній діяльності; формування у студентів університету вмінь і навичок позитивної, неагресивної комунікативної настанови для подальшого застосування на роботі, громадській діяльності, сім'ї; вироблення у студентів гендерної чутливості, вмінь і навичок розрізняти прояви насильства, сексизму, агресії у мові й уникати їх.

У циклі навчальних занять також використовувалися *інтерактивні форми роботи*: а) case-study (робота над ситуаціями з проблем профілактики насильства, гендерної дискримінації й нерівності); б) рольові ігри (із проблем гендерної ідентичності, запобігання стереотипізації, упереджень); в) диспути й дебати.

Забезпечення позитивних взаємовідносин між учасниками навчально-виховного процесу дозволяє повному розкрити можливості студентів, сформуванню позитивний досвід гендерних відносин, заснований на засадах паритетності, взаєморозуміння, співпраці, співтворчості та створити передумови для колегіальної роботи і творчих пошуків, як юнаків, так і дівчат-студентів.

Серед завдань застосування інтерактивних технік ми виокремлювали наступні: розширення і трансфор-

мація гендерних уявлень, стереотипів переконань щодо ролі чоловіка й жінки з метою підвищення адаптивних можливостей студентів; розкриття творчих можливостей особистості студента/ки з акцентом на усвідомленні ними унікальності їхньої гендерної ідентичності; тренування навичок гендерно доцільної поведінки та спостереження за змінами своїх реакцій і реакцій оточення.

Застосування інтерактивних технік сприяло отриманню студентами гендерних знань, розвитку навичок аналізу, рефлексії, самостійному осмисленню існуючих гендерних проблем, примусило студентів по іншому, із погляду гендерного підходу, подивитися на свій власний досвід гендерної соціалізації, порівняти його з досвідом представників іншої статі.

Із метою забезпечення навчальної та самостійної роботи студентів нами було розроблено *навчальний посібник (практикум)* з англійської мови для поглибленого аналізу гендерної проблематики. Цей посібник містить автентичні тексти з розробленими до них вправами з метою ознайомлення студентів із сутністю гендерної культури, обговорення ролі й місця особистості у суспільстві, цінностей культури, перспектив подальшого розвитку гендерного паритету у суспільстві.

Тексти в посібнику будувалися за принципом *case-study*, тобто склалися із ситуацій гендерного змісту (із проблем профілактики насильства, дискримінації жінок, гендерної нерівності).

Так, наприклад, у роботі з ситуаціями-кейсами нами було розроблено певний алгоритм. Студенти відповідали на запитання в такій послідовності:

- про що йдеться в запропонованій ситуації?
- які проблеми порушує ця ситуація? чи досить інформації для вирішення ситуації? Яких даних не вистачає?
- чи є в ситуації суперечлива інформація?
- сформулюйте основну проблему навчальної ситуації.
- які шляхи вирішення ситуації ви пропонуєте?

Аналіз і пошук шляхів вирішення подібних ситуацій було надзвичайно цікавим для всіх студентів, а для студентів спеціальностей "соціальна педагогіка" та "соціальна робота", ці завдання слугували як професійно-орієнтовані навчальні техніки, сприяли зануренню студентів на заняттях з англійської мови в сюжету та зміст професійно-орієнтованих занять. Залагодження проблемних ситуацій, участь у їх емпатійному аналізі сприяло формуванню таких показників гендерної культури, як: уміння використовувати гендерні знання у громадській, професійній і сімейній сферах; розуміння гендерної ідентичності іншої людини тощо.

Разом із тим, сам процес підготовки студентів до обговорення ситуацій мав характер самостійного пошуку необхідних гендерних знань, намагання провести гендерний аналіз існуючих стереотипів, упереджень щодо ролі чоловіка й жінки в суспільстві, які студенти повинні представити під час обговорення.

Застосування рольових ігор, робота у групах, парах, дискусії, бесіди стали визначальними у впровадженні гендерного підходу. Головним було забезпечення паритетного простору для висловлювання студентами своєї думки, з урахуванням гендерних особливостей кожного студента. Педагогічна діяльність спрямовувалась на розвиток вмінь ефективного міжособистісного спілкування, яке передбачає: прояв поваги до думки співрозмовника, пошук спільного для вирішення конфліктних ситуацій, орієнтація на співпрацю, діалогічність, позитивну комунікативну настанову.

Важливим, на нашу думку, є вміння викладачів, які, із погляду гендерного підходу, ґрунтуючись на знаннях

і спостереженнях щодо гендерних особливостей студентів університету, мають цілеспрямовано утворювати пари, групи студентів для роботи над запропонованим завданням.

Так, наприклад, тема "Гендерні стереотипи в суспільстві" передбачала розгляд питань, пов'язаних із існуванням гендерних стереотипів та упереджень у професійній, громадській і сімейній діяльності. Студентам у формі *рольової гри* було необхідно надати свою думку про існування гендерних упереджень щодо ролі чоловіка й жінки у професійній сфері. Студенти мали можливість вільного вибору способів вирішення рольової ситуації, обґрунтування й розуміння доцільності такого вибору адже студенти (юнаки та дівчата), незважаючи на умовність ігрової ситуації діють реально, намагаючись спрогнозувати свою поведінку.

Ми спонукали студентів замислитися над розподілом чоловічих і жіночих ролей у громадській, професійній або сімейній діяльності. При цьому студенти мали позбутися впливу створених у суспільстві стійких гендерних стереотипів – "жінкам – дім, чоловікам – кар'єра", та упереджень на кшталт – "політика – не жіноча справа".

Цікавим для студентів стало завдання *аналізу зразків народної творчості* (прислів'я, приказок) із метою порівняння гендерних уявлень і стереотипів, які присутні в культурі суспільства й можуть впливати на сучасні уявлення щодо ролі чоловіка та жінки у громадській, професійній, сімейній діяльності й норм поведінки. Так, студенти порівнювали англійські й українські прислів'я, у яких згадувалися чоловіки та жінки.

На заняттях студентам пропонувалися *ігрові сценарії*, у яких чоловіки й жінки працюють у нетрадиційних для них сферах діяльності (чоловік – учитель початкових класів; чоловік, який веде домашнє господарство; жінка – інженер). Запропоновані ситуації викликали почуття іронії у студентів, що підтвердило факт гендерної стереотипізації студентів. За допомогою проблемних запитань, таких як "Чи вважаєте Ви, що жінки і чоловіки можуть виконувати таку роботу однаково ефективно? Якщо ні, то чому?", "Чи знаєте Ви приклади коли жінка була директором на підприємстві, або вела свою власну справу, а чоловік доглядав за дітьми?", "Чи були вони успішні?" була розгорнута дискусія, під час якої кожен учасник міг висловити свої погляди, аргументувати її.

Активне обговорення у групі однолітків-студентів визначеної проблеми сприяло усвідомленню студентами різного досвіду гендерної соціалізації залежно від статі й того факту, що вони самі можуть бути носіями традиційних цінностей, заснованих на домінуванні однієї статі над іншою. Разом із тим, було поставлено питання "Чи важлива самореалізація для людини?", "Для кого вона важливіше? Для чоловіків або для жінок?", "Чи може бути людина позбавлена права на самореалізацію в діяльності, якщо це не традиційна для її статі сфера?".

Так, тема "Гендер в освіті" дозволила нам визначити роль школи у процесі соціалізації, зокрема, її гендерний аспект; визначити причини та види гендерного насильства у школі; визначити основні фактори, групи і осіб, які впливають на процеси гендерної соціалізації у школі, і на яких ці процеси впливають.

У змісті теми "Роль ЗМІ у формуванні образу жінки та чоловіка" ми прагнули визначити роль ЗМІ у формуванні й закріпленні гендерних стереотипів, упереджень; проаналізувати, які рекламні послання є патріархальними, нейтральними, гендерно чутливими; уміти формувати рекламні послання в гендерно нейтральній та/або гендерно чутливій формах; наповнити слово "дискримінація" живим реальним змістом із повсякденного життя; вчитися долати ситуації, пов'язані з дискримінацією; розгляда-

ти факти дискримінації, як комплексні і за походженням, і за проявами, і за наслідками; допомогти зрозуміти можливість і важливість конкретних дій щодо подолання дискримінації; зрозуміти мотивації людей, які дискримінують, і тих, кого дискримінують; шляхом творчого процесу дати можливість учасникам та учасницям наочно виявити вплив суспільних стереотипів на вибір кандидатури до органів державної влади тощо. Студентам було запропоновано проаналізувати друквану та відео продукцію засобів масової інформації і створити власні презентації, відео сюжети з теми "Образ чоловіка і жінки у ЗМІ", визначити ключові слова за темою.

Показ студентських презентацій і відео викликало жвавий інтерес, як у дівчат, так і у юнаків, що, у свою чергу, спонукало студентів до обговорення, висловлення власної думки, сприяло не лише усвідомленню впливу стереотипів на суспільство, а й формуванню навичок діалогічного та монологічного мовлення з проблеми.

Під час обговорення важливим стало створення ситуацій із правом вибору. У цьому контексті нам допомогла *робота в парах, групах, командах*. Так, наприклад, студентам було запропоновано обговорити такі ситуації, як "Безробітний чоловік, працююча жінка. Хатні ролі та обов'язки", із визначення можливих гендерних проблем і шляхів їхнього вирішення. За результатами обговорення було наголошено, що кожен має право на повагу, самореалізацію.

Під час дискусії актуальними у сучасному житті виявилися уміння змінюватися, виконувати різні гендерні ролі, орієнтуватися на співпрацю, самоосвіту, намагатися вирішити гендерні проблеми уникаючи агресії. Разом з тим, обговорення змусило студентів замислитися та піддати сумніву правильність розподілу навантаження між чоловіками й жінками хатньої роботи, догляду за дітьми тощо.

Використання дискусійних форм роботи спонукало студентів, на нашу думку, до розуміння існування різного гендерного досвіду: знання щодо гендерної соціалізації, гендерних стереотипів, гендерних упереджень, гендерних ролей; а також сприяло спрямуванню студентів на отримання нових знань із гендерної проблематики; знання міжнародних і вітчизняних законодавчих актів із гендерної проблематики; здатність до сприйняття й розуміння гендерної ідентичності іншої людини; формуванню толерантності у вирішенні гендерних проблем.

Разом із тим, дискусії часто використовувалися в ході занять як засіб активізації студентів і проводилися як окремі практичні заняття та потребували попередньої підготовки. Проблема для обговорення, як правило, обирали самі студенти. Підготовкою та проведенням диспуту займалася творча група, до складу якої щоразу входили нові студенти. Педагог виконував роль радника та здійснював загальне методичне керівництво. Творча група добирала матеріал для диспуту, готувала перелік проблемних питань, висувала зі свого складу ведучих. Формулюючи запитання, ми виходили з дослідження, що активізація пізнавальної діяльності студентів, зміни у їхній поведінці можливі завдяки забезпеченню актуальності та цікавості запропонованої інформації [5].

На ведучих диспуту покладалася особлива відповідальність, оскільки вони не лише надавали слово бажаним, а й мали "вести" диспут, активізувати участь студентів, уникати конфліктних ситуацій, узагальнювати та підсумовувати виступи учасників, формулювати загальні висновки диспуту. На початку нашої роботи із застосування дискусійних форм роботи було обрано "правила диспуту":

- знати, про що говориш (належний рівень готовності до заняття; вільне володіння матеріалом, правильне вживання гендерних понять, їх усвідомлене розуміння);

- не ображати присутніх (коректна поведінка, неприпустимість висловлювань, які б ображали опонентів; заборона переходу на обговорення особистостей);

- бути конструктивним у висловлюваннях (якщо критикуеш – пропонуй свій шлях залагодження проблеми; уміє знаходити позитивне).

Водночас із метою заохочення студентів до обговорення різного досвіду чоловіків і жінок, актуальним стало використання біографій діячів з акцентуванням уваги не лише на їхніх досягненнях у професійній сфері, а й на їхній діяльності у громадській, сімейній сферах.

Наведемо приклад роботи над одним із проектів гендерної проблематики. За бажанням студентів було розроблено й реалізовано проект на тему "Жінки в науці". За результатами його презентації студенти мали можливість ознайомитися не лише з роллю жінок-науковців, але й усвідомити існування гендерних стереотипів, упереджень, які існують у культурі суспільства, і які призводять до дискримінації жінок, ігнорування їхнього внеску в галузі науки, які традиційно вважають чоловічими. У роботі над цим проектом студенти розподілилися на три мікрогрупи, кожна з яких отримала проблемне завдання:

- визначити причини ігнорування внеску жінок у науку;

- охарактеризувати, як саме гендерні стереотипи й упередження вплинули на професійне та особисте життя жінки-науковця, на її самореалізацію;

- спрогнозувати та порівняти місце й роль жінок у історії та в сучасному житті.

Найрезультативнішим став етап презентації проекту у студентських групах і його обговорення. Під час обговорення студенти прагнули відповісти на такі питання: "Чи існують в сучасній науці гендерні стереотипи та упередження щодо ролі жінок?", "Як склалося б життя цієї жінки, якби вона жила та працювала в сучасній Україні?" й ін.

Серед іншого було розроблено та впроваджено такі наукові проекти: "Роль жінки у становленні української демократії"; "Подолання гендерних стереотипів в уявленнях про шлюб і сім'ю", "Роль матері й батька у формуванні особистості дитини".

Разом із тим одним із завдань було формування позитивної комунікативної настанови студентів. Задля вирішення цього питання під час диспутів і дебатів ми використовували елементи асертивних стратегій поведінки. Асертивні відповіді не агресивні, саме тому важливо було підкреслити різницю типів взаємодії. Так, під час обговорень увага студентів концентрувалася на знаходженні асертивної відповіді, уникненню агресивних висловлень.

Із метою донесення студентам гендерних знань і сприяння усвідомленню існування гендерних стереотипів та упереджень у сімейній сфері життєдіяльності людини, під час розгляду теми "Ми – сім'я" було використано складання діаграми розподілу часу на день.

Після складання студентами діаграми розподілу часу було з'ясовано, що крім навчання в університеті, кожна студентка у групі виділяє час на хатню роботу, допомогу батькам, похід за покупками, у той же час жоден зі студентів не виділив часу на хатню роботу, приготування їжі тощо. Діаграми юнаків містили такі складові, як: навчання в університеті, відпочинок, гра в комп'ютерні ігри, сон, виконання завдань для самостійної роботи з університетських предметів. Коли було поставлено запитання "Чому в юнаків відсутня частина, яка стосується хатньої роботи?" один із студентів відповів: "А навіщо мені прибирати, якщо у мене є сестра та матір? Вони займаються домашнім господарством. Це їхній обов'язок".

Отже, під час вивчення теми "Ми – сім'я", яка передбачає презентацію себе та своєї сім'ї, нам вдалося продемонструвати студентам юнакам і дівчатам, гендерні стереотипи щодо ролі чоловіка й жінки.

Разом із тим, були поставлені запитання "Чи є цей розподіл ролей правильним? Якщо так, то чому?" тощо. Обговорення студентами ролей та обов'язків чоловіка й жінки в сім'ї призвело до дискусії, яка сприяла усвідомленню студентами існування "неписаних" правил щодо розподілу ролей та обов'язків у суспільстві. Це надало можливість студентам вільно висловлювати свої погляди, ділитися своїми переживаннями й досвідом, коли в них виникали проблеми в міжособистісному або міжстатевому спілкуванні навіть у такій закритій для обговорення з іншими темі, як сім'я.

Проведений нами теоретичний аналіз виявив, що особливою перешкодою на шляху досягнення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків є гендерні стереотипи, упередження в суспільстві. Існування гендерних стереотипів та упереджень щодо ролі чоловіка й жінки у свідомості студентів заважатиме майбутнім фахівцям не лише ефективно виконувати свої професійні обов'язки, а й вони виступають штучним бар'єром у процесі міжособистісного та міжстатевого спілкування, а й позбавлятимуть студентів можливості самореалізації в майбутній громадській, сімейній діяльності.

Завдяки привнесенню гендерного компоненту та використанню технік тренінгу в навчально-виховному процесі відбулося ознайомлення студентів університету з участю жінок у сферах, які вважаються традиційно чоловічими, а також дозволило сприяти розвитку гендерної чутливості під час аналізу, який здійснювали студенти щодо презентації жінок і чоловіків у науковому та професійно спрямованому навчальному матеріалі.

Залучення, і юнаків, і дівчат до спілкування через обговорення гендерного компоненту стало важливим засобом для створення партнерської атмосфери спілкування, під час якої студенти мали можливість порівняти власний гендерний досвід, як представника однієї статі, із гендерним досвідом представника іншої статі у процесі гендерної соціалізації в сім'ї, школі тощо. Опора на потребу студентів у спілкуванні, у самореалізації дозволило визначити особливості гендерної ідентичності студентів, що, на нашу думку, сприятиме подальшій ефективній адаптації у громадській, професійній, сімейній сферах діяльності.

Разом із цим, усвідомлення та сприйняття студентами гендерних цінностей, які ґрунтуються на гендерних знаннях, допоможе майбутнім фахівцям бути ефективними в міжстатевих взаємовідносинах, спонукатиме майбутніх спеціалістів до гендерно доцільної поведінки з орієнтацією на співпрацю, яка проявлятиметься в уникненні майбутніми фахівцями дискримінаційних практик не лише у професійній, але й у громадській, сімейних сферах, а також умінь і навичок дій відповідно до виникаючих гендерних ситуацій.

Серед методів, що сприяють рефлексії, самоаналізу, усвідомленню існуючих норм, традицій у культурі суспільства, ефективними виявилися *нарративні методи* (творчі письмові твори-роздуми, есе студентів).

Однією з форм застосування нарративних методик на заняттях з іноземної мови є використання листів. *Епістолярна форма роботи (листування)* дозволяє досягнути розуміння студента, його почуттів, проявів пізнавальної активності у випадку, коли мовний контакт порушено чи він недостатньо яскравий. Особливу увагу ми звертали, що лист студента/ки повинен починатись словами любові та поваги, він має бути лаконічним, яскравим і обов'язково приємним.

Так, на заняттях ми пропонували такі завдання як: написати лист студента до уявного (реального) друга; лист до батьків; лист самому собі (до свого кращого Я); лист до себе в майбутнє чи в минуле; лист до улюбленого героя (літературного, історичного, кумира). Головним завданням було розкрити в листі проблеми подолання дискримінації за ознакою статі, висловити свою позицію щодо ідеї гендерної рівності.

Важливо, що використання таких форм самоописів і листів не обов'язково передбачає конфіденційність. Ці листи та твори обговорювалися на занятті, проте компліментарно, без критики й зауважень.

Іншою нарративною технікою було обрано есе, як невеликий, емоційно-насичений міні-твір, що передає почуття автора. Так, розглядаючи тему "Ми – сім'я" студентам було запропоновано написати есе – "Моє місце у сім'ї". Виконуючи завдання студенти повинні були відповісти на такі запитання, як: "Яке місце ви займаєте в сім'ї", "Як це впливає на Вашу особистість", "Назвіть свої сильні і слабкі якості як особистості", "Що тобі вдається робити краще всього" тощо. Ця вправа спрямовувалася на підвищення самооцінки студентів, допомогу їм в усвідомленні своєї гендерної ідентичності, адже ми розуміли, що студенти вже отримали досвід гендерної стереотипізації завдяки вихованню у сім'ї, навчанню у школі, спілкуванню з однолітками тощо.

Висновки. Отже, використання гендерного підходу під час професійної підготовки дозволяє враховувати індивідуальні, гендерні характеристики студентів, сприяє формуванню позитивного, вільного від гендерних упереджень міжособистісного спілкування майбутніх фахівців не лише у професійній діяльності, але й у громадській і сімейній.

Забезпечення позитивних взаємостосунків між студентами під час іноземної мови не лише дозволяє фо-

рмувати іншомовну компетентність, але й формує позитивний досвід гендерних взаємовідносин, заснованих на засадах паритетності, співпраці та створює передумови для колегіальної роботи і творчих пошуків, як юнаків, так і дівчат-студентів.

Список використаних джерел

1. Програма розвитку ООН. Україна в 2015 році: Цілі розвитку тисячоліття, адаптовані для України: [Електронний ресурс] / упоряд. С. Гриценко. К.: Представництво ООН, 2007. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/files/mdg_booklet08.pdf.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005.
3. Кімміл Майкл С. Гендероване суспільство / С. Кімміл Майкл; пер. з англ. – К.: Сфера, 2003.
4. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві: монографія / Л. Амджадін, М. Васильчук та ін.; наук. ред. Ю. І. Саєнко. – К.: Вид-во "Компанія ВАІТЕ", 2007.
5. Оцінка рівня охоплення учнівської та студентської молоді профілактичними програмами: аналітичний звіт / О. Ганюков, Н. Березина, М. Варбан та ін. – К.: МБФ "Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні", 2005.

References

1. Prohrama rozvytku OON. Ukraina v 2015 rotsi: Tsili rozvytku tyciacholittia, adaptovani dlia Ukrainy: [Elektronnyi recurc] / upor. S. Hrytsenko. K.: Predstavnytstvo OON, 2007. – Rezhym doctupu: http://www.un.org.ua/files/mdg_booklet08.pdf.
2. Kuzminckiy A. I. Pedahohika vyshchoi shkoly: Navchalnyi pocibnyk / A. I. Kuzminckiy. – K.: Znannia, 2005.
3. Kimmel Maikl S. Henderovane cucpilctvo / S. Kimmel Maikl; per. z anhl. – K.: Sfera, 2003.
4. Henderni stereotypy ta ctavlennia hromadckociti do hendernykh problem v ukrainckomu cucpilctvi: [kol. monohr. na osnovi materialiv doclidzhennia] / L. Amdzhadin, M. Vacylchuk ta in.; nauk. red lu. I. Caienko. – K.: Vyd-vo "Kompaniia VAITE", 2007.
5. Otsinka rivnia okhoplennia uchnivckoi ta ctudentckoi molodi profilaktychnymy prohramamy: analitychnyi zvit / Haniukov O., Berezina N., Varban M. ta in. – K.: MBF "Mizhnarodnyi Alianc z VIL/CNID v Ukraini", 2005.

Надійшла до редколегії 19.02.17

E. Vasyichenko, PhD, Senior Lecturer
Zaporozhye National University, Zaporozhye, Ukraine

GENDER APPROACH IN TEACHING OF FOREIGN LANGUAGE IN THE UNIVERSITY

Importance of gender approach in the high education is grounded in the article. Students' age features as assimilation of social norms, values, gender stereotypes that transmitted from the culture and mass media are considered. Gender approach was realized as introduction of series of gender content classes with interactive techniques during discipline "English for specific purposes". Foreign language was chosen due to its wide range of texts on speciality, artistic texts on gender equality issues.

Key words: gender approach, foreign language, training, gender content, gender stereotypes.

E. Васильченко, канд. пед. наук
Запорозький національний університет, Запорозьке, Україна

ГЕНДЕРНЫЙ ПОДХОД В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В УНИВЕРСИТЕТЕ

Обосновывается актуальность использования гендерного подхода в системе высшего образования. Рассмотрены особенности студенческого возраста, которые предполагают усвоение социальных ролей, гендерной стереотипизации благодаря существующим ценностям и стереотипам культуры, средствам массовой информации. Описывается использование гендерного подхода во время преподавания иностранного языка, который предполагает разработку цикла занятий с использованием тренинговых методов гендерного содержания. Выбор иностранного языка как способа формирования гендерного мировоззрения студентов университета был обоснован широким спектром возможностей использования текстов профессиональной направленности, художественной литературы по проблемам гендерного равенства.

Ключевые слова: гендерный подход, иностранный язык, тренинг, гендерное содержание, гендерные стереотипы.

Відомості про автора

Васильченко Олена Іванівна – Україна, м. Запоріжжя, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування, Запорізький національний університет

Контактна інформація: elenapost@ukr.net

Васильченко Елена Ивановна – Україна, г. Запорозьке, кандидат педагогічних наук, старший преподаватель кафедры иностранных языков профессионального направления, Запорозький національний університет

Контактная информация: elenapost@ukr.net

Vasyichenko Elena – Ukraine, Zaporozhye, PhD, senior lecturer of the department of foreign languages of professional direction, Zaporozhye National University

Contact information: elenapost@ukr.net